

Перемагати українською. Про мову ненависті й любові

Мова ненависті — річ погана, але під час війни — цілком добра й навіть необхідна. Як ми називаємо ворога? За якими мовленнєвими особливостями легко його розпізнаємо? Чи вміємо ми воювати словом? Чи достатньою є наша русофобія? Авторка книжки «Перемагати українською» намагається розібратися з усіма цими питаннями й доводить, що воювати на мовному фронті так само важливо, як і безпосередньо на полі бою.

Наша мова вміє давати відсіч ворогам і бути твердою крицею, однак для українського народу вона є передусім домом буття. Українська — це мова любові, ніжності й підтримки в тяжку мить. І саме зараз вона потрібна нам як ніколи. Книжка «Перемагати українською» — це також про плекання українського слова й прагнення берегти його попри все.

Ольга Дубчак

ПЕРЕМАГАТИ УКРАЇНСЬКОЮ

Про мову ненависті й любові

Ольга Дубчак

Перемагати українською

Про мову ненависті й любові

віхбла

Київ · 2022

УДК 811.161.2'242(02.062)
Д79

Дубчак Ольга

Д79 Перемагати українською. Про мову ненависті й любові/
Ольга Дубчак. — Київ : Віхола, 2022. — 144 с. — (Серія «Наукпоп»).

ISBN 978-617-7960-72-9 (п. в.)

ISBN 978-617-7960-72-9 (е. в.)

Мова ненависті — річ погана, але під час війни — цілком добра й навіть необхідна. Як ми називаємо ворога? За якими мовленнєвими особливостями легко його розпізнаємо? Чи вміємо ми воювати словом? Чи достатньою є наша русофобія? Авторка книжки «Перемагати українською» намагається розібратися з усіма цими питаннями й доводить, що воювати на мовному фронті так само важливо, як і безпосередньо на полі бою.

Наша мова вміє давати відсіч ворогам і бути твердою крицею, однак для українського народу вона є передусім домом буття. Українська — це мова любові, ніжності й підтримки в тяжку мить. І саме зараз вона потрібна нам як ніколи. Книжка «Перемагати українською» — це також про плекання українського слова й прагнення берегти його попри все.

УДК 811.161.2'242(02.062)

Усі права застережено. Будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та будь-яким способом без письмової згоди видавництва і правовласників відтворювати заборонено.

ISBN 978-617-7960-72-9 (п. в.)
ISBN 978-617-7960-72-9 (е. в.)

© Ольга Дубчак, 2022
© Ольга Дубчак, фото, 2022
© Олена Каньшина, обкладинка, 2022
© ТОВ «Віхола», виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2022

Відгуки про книжку

Я не хотів читати цю книжку, я на неї не чекав. Як і сама авторка, я ліпше радо пірнув би в глибини українських розділових знаків і синтаксису. Проте 24 лютого все змінило, тому мені довелося зануритися в «Перемагати українською» — книжку, що, як виявилось після прочитання, була мені конче необхідною, просто я про це не здогадувався.

Цей вимушений невеличкий з'їзд із філологічного шосе, яким упевнено прямувала авторка «Чути українською» й «Бачити українською», є чудовим посібником із плекання рідної мови у воєнний час.

У своїх філологічних нотатках, настояних на болю, розпачі й злості, Ольга Дубчак упорядковує нашу з вами ненависть, робить її холодною, раціональною, інтелектуалізує її. Ви дізнаєтеся багато нового про військову етимологію та українські шиболети, про емоційність рідних суфіксів і лагідність фірмових українських демінутивів. А бонусні поради щодо переходу на українську, як на мене, взагалі заслуговують на окрему книжку.

Так, й от ще дивна річ: пані Ольга багато пише про ненависть, але після завершення книжки чомусь хочеться відчайдушно, всім серцем любити.

*Рустам Гаджієв, автор книжки «ЛІНГВІСТИКА НА КАРТІ СВІТУ.
НЕПОРОЗУМІННЯ, КРИМІНАЛ ТА ІНТРИГИ В РІЗНИХ МОВАХ»*

Мамо! Уі-уі-уі! Бум!

Костянтин, дворічний син авторки

Усім нам

Умовні позначення:

 — верба

 — вільха

 — Стугна

 — русскій

 — хороший русскій

— хороший русскій у тепловізорі

Передмова

Слава Україні!

Дорогі друзі, вітаю вас на сторінках книжки, написання якої не планувалося. Річ у тім, що після «Бачити українською» мусила бути третя (й остання) книжка з мовознавчої серії від видавництва «Віхола», яка мала на меті розкрити чарівний світ української пунктуації. Ми з вами повинні були пірнати в глибини синтаксичних категорій, бавитися комами й двокрапками, тішитися словосполученнями і, радісно сміючись, стрибати та бігати по полю, всіяному складносурядними й складнопідрядними реченнями.

Однак не так сталося, як гадалося, й через чергову ординську навалу на наші священні терени ми з видавництвом вирішили, що в цій серії-просто-таки мусить бути ще одне видання, присвячене мові Перемоги.

Поza всяким сумнівом, ми переможемо. Якщо вас опановують сумніви, якщо зрадонька поклала вам на плечі свої холодні руки, якщо підступне почуття всепропальності вже підточує вас ізсередини, спробуйте прочитати цю книжку. Найімовірніше, це буде складно, як було складно її писати. Але часом це працює й допомагає трохи видихнути. Вона про те, що ми — на боці добра, світла й правди. Про те, що в серці маємо те, що не вмирає (так казала Леся Українка, а ще одна українка Оля Киянка вирішила повторити, бо це свята істина). Про те, що нашої з вами русофобії достатньо. А головне, ця книжка — про мову Перемоги. Про українську мову. Та що там балакати — це книжка про найкращу мову у світі ¹.

¹ Навіть якщо ніяких конкурсів з милозвучності чи найкращості мов не існує, ми все одно знаємо, що наша мова посідає всі найперші місця в усіх можливих змаганнях, навіть у тих, яких не існує.

Ми спробуємо переконати тих, хто нарешті зважився перейти на українську, що це нестрашно й нескладно. Зрозуміємо, чим саме наша мовонька так смалить клятих ворогів, що в них палає аж у Космос (це не голослівна заява, це фіксують супутники!). І, врешті, таки розберемося, як правильно вживати ті чи інші мовленнєві конструкції і

чому найправильнішою конструкцією є Валерій Залужний. Жартую, Валерій Залужний — не конструкція, звісно. А залізобетонна база ².

² Схоже, в авторки ніяк не виходить не жартувати про знакових чоловіків нашого часу.

Нам з видавництвом «Віхола» хотілося би присвятити цю книжку завершенню війни. Воно точно буде. Можливо, коли видання виходитиме з друкарні у світ, цей самий світ уже вітатиме нашу з вами Перемогу й проситиметься до нас в оборонний альянс, а ми копилитимемо губку й бурчатимемо, що подумаємо. Можливо, Перемога трошки баритиметься, щоб навчити нас бути терплячими й ще сильнішими (хоча куди вже). Хай там як, а ця книжка покликана підтримати нас усіх у складний час, переконати в тому, що наш дім буття — мова — незнищений, і запросити тих, хто ще не тут, у сердечну україномовну компанію. І малесеньке попередження: авторка виявилася невинною й продовжила жартувати свої жартики навіть у такий час. Але в неї є виправдання: ЗСУ дали добро! ³

³ Це був не особисто Залужний, але на все свій час.

Тож, побратими й посестри, біжімо у світ калинової Перемоги. Там круто, вам сподобається.

Слава ЗСУ, Нацгвардії, добробатам, ТрО — усім тим, завдяки кому авторка змогла собі дозволити сидіти за написанням цієї книжки у своїй країні, ба більше — у власному будинку. Наші боги війни, ви нескінченніші за Космос.

Усе буде Україна. Ходімо розберімося чому.

Вступ

Двадцять четвертого лютого 2022 року завдяки божевільному північному сусідові ми заговорили дещо інакше, ніж зазвичай. Наша калинова, наша лагідна й ніжна мовонька з ласкавої й приязної мовусеньки, якою ми її звикли чути з дитинства, перетворилася на суворий, жорсткий і навіть жорстокий конструкт. І річ не в тім, що ми стали тривожні, налякані, люті, озлоблені, коли на наші мирні міста полетіли ракети, а цвіт нашої нації на черговому безглуздому витку історії кинувся в смертельний бій. Річ у тім, що ще в далекому й водночас такому недалекому 2014 році мова стала нашою зброєю, яку наприкінці лютого 2022-го взяли в руки всі. «Слово, чому ти не твердая криця?» — питала два століття тому Леся Українка. Це хто тут не твердая криця? — обурено відповідає наша мова сьогодні. Цілком навіть твердая, цілком навіть криця. Броня. Кулемет. Джемелін!

Саме так: сьогодні, коли ми лупимо ворога з усіх боків — на фронті, на волонтерській ниві, на економічному полі й навіть у дитячих садочках, — мова стає тією зброєю, яку видали кожному з нас без дозволу влади, а одразу при народженні. Щоб крити ворога не артою, а мовою, не потрібно проходити спеціальних навчань ⁴ і комісій у військкоматі; не варто збирати захмарні суми й ризикувати життям, доставляючи на передову те, що було за ці суми придбано; необов'язково відвідувати курс домедичної підготовки (хоча ні, все-таки обов'язково). Достатньо лише нею розмовляти.

⁴ Ну, гаразд, дехто навіть тут примудряється їх проходити, бо тих філологів хлібом не годуй, лише давай якісь спеціальні мовні навчання.

Розмовляючи українською, ви робите боляче ворогові, а це дуже й дуже немало. Прийнявши рішення забувати російську й учити українську, ви перейшли на бік світла й добра, а це дуже й дуже сильно. Тож якщо вас долає почуття провини, що ви нібито мало робите для завершення цієї війни, знайте: ви робите достатньо, якщо обираєте правильну мову.

І, звісно, якщо достатньою є ваша русофобія.

Й одразу розберімося з термінологією. Насправді термін «русофобія» до того, про що ми говоритимемо далі, не зовсім підходить. *Фобія* в перекладі з грецького φόβος означає «страх». Ми ж їх (кого? Дізнаємося просто зараз!) зовсім не боїмося. Те, що ми відчуваємо, є радше ненавистю, зневагою, огидою, а це означає, що нам треба придумувати нове слово, яке вмістило б у собі ще й указівку на ворога. В соцмережах поки ще не надто прижилося, але вже трапляється *мізорусія*, тобто ненависть до росіян. Ох, невже я вимовила це слово й одразу, без попередження об'єктивувала ворога? Та як же мені не соромно!

Спойлер ⁵: мені не соромно. І вам не соромно. Бо ми що? Використовуємо мову як зброю.

⁵ Нічого не можу вдіяти, вже третя книжка мовознавчої серії починається зі спойлера.

Тож повернімося до того, якою мовою ми зараз розмовляємо, щоб бити ворога. Ні-ні, я зовсім не про те, що вона українська. Це само собою зрозуміло. Я про те, що зараз наша мова є мовою ненависті. І, повторюся, нам за це аж ніяк не соромно.

Мовою ненависті, або ж **ворожнечі**, називають агресивні висловлювання, що принижують чи дискредитують людину або групу людей за ознакою раси, національності, політичних поглядів, релігії, статі, сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності. Сучасний цивілізований світ дуже чутливий до мови ненависті, тому ми повсякчас стикаємося, наприклад, із заборонаю хейтспічів ⁶ у соцмережах чи категоричних висловлювань у публічних місцях, на соціальних подіях тощо. І це абсолютно нормально. Але: для цивілізованого світу.

⁶ Так-так, улюблені англіцизми сучасності ми теж іноді вживаємо.

Адже цивілізований світ навіть припустити не міг, що в час, коли людство вже взяло низький старт перед вильотом на Марс, коли японські рОботи забирають із садочків дітлахів і доглядають літніх людей, а німецькі безпілотні авто так філігранно заїжджають у гараж, що десь у куточку гірко плаче найавторитетніший інструктор з водіння, — що в цей час можна піти війною просто тому, що комусь не сподобалося, що хтось краще живе. І взагалі живе.

Чи хотілося б вам убити італійця, бо в нього Середземне море, вілла й суперзручне взуття? Можливо, вас аж так дратує поляк з його оцією

пш-пш-пш-недомовою й гонором, що ви готові його задушити? А може, вигаданий австрійським генштабом австрієць в Альпах не дає вам солодко спати, і ви вже десять років малюєте план, як дістанетеся його села, вигребете всю «Мілку» з крамниць, а потім усі ті австрійські вигадки розстріляєте, бо у вас такої «Мілки» немає (насправді є)?

Цього всього не очікував цивілізований світ. Ба більше, нецивілізований теж не очікував. Ось чому ми, ті, хто опинився в епіцентрі жахливої трагедії, отримали право на мову ненависті ².

² Нам навіть на якийсь час дозволили її в соцмережах. Але потім, як завжди, щось когось налякало.

Наша мова ворожнечі покликана виражати зневагу, ненависть і огиду до ворога за національною ознакою — вона стосується росіян, і тільки їх. Це не обговорюється, і тут я категорична. Росіянами ми називаємо тих, хто має російський паспорт, хто не має російського паспорта, але є росіянином за покликом душі й народженням, хто несе рускій мір у наш світ, хто прийшов нас убивати через плазми в сільських хатах, «Мілку» й дорогий віскі в крамницях, гори, море, асфальт і любов до власної країни, а головне — через те, що ми існуємо. І тих, хто не прийшов, але зі своїх нар і щось на кшталт диванів прагне нашої смерті. Жодному з них не вдасться уникнути нашої мови ненависті, і цю зброю ми застосовуватимемо до переможного кінця й навіть значно довше.

Як бачимо, моя русофобія достатня.

Якщо ваша ще ні, ми спробуємо вивести її на достатній рівень і розглянути детальніше, в чому ж полягає мова ворожнечі, якої так не хоче цивілізований світ. Та й ми теж не хотіли, але що ж робити, якщо ворог так просить.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ